

בסטודיו של הדסה יצחקי שרת בירוחם יש אריח מעוטר אחד שהיא אוהבת במיוחד: הוא כנראה לא האריח הכי מעוטר על הקיר, לא הכי מדויק ברמת הגימור, והיום היא מעירה – אחרי שנים של ניסיון – שניכר עליו שהוא לא עשוי באופן מקצועי מספיק. אבל האהבה שלה אליו היא דווקא בגלל כמה ספרות שנכתבו בצירו האזורי בידי המורה שלה לאמנות ממרקש, איברהים. "אני זוכרת את עצמי יושבת בבית המלאכה שלו, מסיימת לצבוע את האריח ועפה על התוצאה. הייתי בטוחה שהוא מעולה. כשהראיתי אותו לאיברהים הוא הפך אותו וכתב לי 7 מתוך 10. עשיתי לו פרוץ מאוכזב", היא נזכרת וצוחקת. "אז הוא מחק את ה-7 וכתב לי במקומו 8". במשך שנה חיו היא ובעלה יניב במרוקו, בקהילה היהודית במרקש, וטיילו במדינה כדי להתפעל מנופיה, מאנשיה ובמיוחד מהאמנות שלה. "היא נמצאת בכל מקום", אמרת יצחקי שרת. "במרחב הציבורי והפרטי, ברמה של מכסה הביוב שמעוטר בערבסקות או אדונות החשמל שמחורטים בעיטורים. כמה ימים אחרי שנחתנו צד את עיניי סוג מסוים של אמנות, רהיטים שמעוטרים בצבעוניות עם הרבה פרטים קטנים, ואמרת לעצמי: אין מצב שעושים את זה ידנית. יניב יצא פעם לסיבוב בשבת בצהריים וכשהוא חזר הוא אמר לי תקשיבי, אני יודע איזו אמנות את צריכה ללמוד".

ואז הגיע איברהים?

"איברהים זואק. הוא נפטר לפני חמש שנים בגיל שישים, אחרי מחלה. 'זואק' במרוקאית הוא קישוט או עיטור. איברהים התמחה באמנות הזו, שעברה אצלו דורות במשפחה, מאב לבן. הגעתי אליו ומיד התאהבתי בו. ראיתי אותו יושב עם כוס התה, אוהב במיוחד ומצייר, וזה נראה כל כך מנותק מהימיום שלנו. זה קצב אחר. הוא יושב ומצייר, ואז בצהריים סיאטה, הפסקה. אחר כך החבר מגיע עם עגד והם יושבים ומנגנים שעתים, ואז הוא פורש מודן בסטודיו והולך לישון שעה, ואז הוא קם וממשיך. זה עימת אותי עם קצב החיים המערבי האינטנסיבי. עם הזמן היא הפכה למעין שליית האמן של זואק: "הייתי מגיעה בכל יום לבית המלאכה". איך הוא הגיב לזה שמישהו כמוך מביעה לסטודיו ורוצה ללמוד?

התפיסה צבעונית

הדסה יצחקי שרת התגוררה שנה שלמה במרקש ושם למדה את נבכי האמנות המרוקאית מאמן מקומי. כשחזרה לארץ, היא החליטה להעביר את מה שלמדה הלאה, לייצר חיבורים חדשים בין אנשים שונים ולקרוב תרבויות רחוקות. כעת קבוצות נוהרות אל הסטודיו המעוטר שלה בירוחם, כדי ליצור שפה חדשה שמשנה את התפיסות שהתרגלנו לאמץ

◆ רועי קדם ◆ צילום: יוסי אלוני ◆

"זה שימח אותנו. האמנות היא הסיפור המשפחתי שלהם, ההווה שלהם – השם שלהם הוא זואק, זה רק מרמז עד כמה המלאכה חשובה בסיפור שלו. זאת הגאווה שלו. היו לו בסטודיו תמונות של אבא שלו ושל סבא שלו מעטרים את השער של המלך. זאת כאילו בדיחה, 'האמן של המלך', אבל זאת גאווה משפחתית. ואני הפכתי לבת משפחה שם. זה הכוח של אמנות, שיכולה לייצר חיבור. ישראלית, יהודייה, בת שלושים, שמדברת עברית ומילים בודדות במרוקאית – יושבת שעות על שעות עם גבר מרוקאי מוסלמי בן שישים שמדבר רק מרוקאית.

"תקשרנו הרבה עם 'וואחה וואחה' ועם תנועות יריים, אבל האמנות אפשרה לנו להתחבר. נפלו לי מיליון אסימונים על הכוח והעוצמה של האמנות. אפשר לדבר על אסטרטגיות ותוכניות ולעסוק באיך יוצרים שלום, ובסוף החוויה הזו של היצירה המשותפת, יש בה יכולת, לבטל בלי שפה ובלי מילים, להבטיח של מה פערים. זה הבסיס של מה

שקורה אצלנו בסטודיו היום. אמנות שמייצרת חיבור בין דתות, אנשים ותרבויות".

אמנות שעברה מדור לדור. עם האמן איברהים זואק במרקש

אמנות שמבוססת על מתמטיקה במקום על חיקוי. "כל התכנון של הערבסקות הוא מתמטי, וזה מדהים שבעלי המלאכה והאמנים אוהבים גם כזה וגם כזה. "הטכניקה המסורתית של

העבודה, זו שלמדתי במרוקו, מבוססת על מגורות נייר עבודת יד שמייצרים במחוגה ובסרגל. לוקחים את השבלונה וממקמים אותה על מצע עבודה. מפורים פורדה, שממלאת את החלקים החשופים בשבלונה, ואז מרימים אותה – ובין החלקים, במשיכת מכחול חופשית, אני מציירת את השבילים. בזהירות. השבלונה חוזרת על עצמה ארבע פעמים, כי חלק מהסיפור של הערבסקות הוא הסימטריה שלהן. יש לזה משמעות רוחנית עמוקה – אנשי הקבלה המוסלמים מלבישים על הערבסקות משמעויות שקשורות באילוהות ובריק בעולם הזה. למשל, איך פה נקודה ריקה: יש קו שמייצר את הדוגמה, אבל החללים שנוצרים בין הקווים הם לא ריק אלא גם הם דוגמה. ואז אתה מסתכל ושואל: מה היה קודם? הרקע הוא ירוק, או שהוא כחול?"

בביקור שם גם אני יוצר את האריה שלי, שנעשה בטכניקה חדשה שפיתחה, ועליה עוד נרחיב בהמשך. תוך כדי צביעה אנחנו מדברים על המכחול, שגם הוא, כמו חומרי הגלם האחרים, כמו השולחנות, הגיע לסטודיו זואק ממרוקו. "אלה מכחולים מלאכת יד שיוסף, הבן של איברהים, הכין במרוקו", היא מספרת. "אמרת לי לו שאני חייבת משלוח של מכחולים, והוא אמר לי שאצטרך לחכות כי הם מגיעים

בסטודיו זואק לאמנות מרוקאית בירוחם, בהשראתו של איברהים, היא עוסקת בעיקר בעיצוב ובצביעת אריחים: לוחות עץ בגדלים שונים, שנצבעים באמצעות טכניקה מיוחדת שפיתחה יצחקשרת על בסיס מה שלמדה במרקש, כזו שיכולות ציור במרחב הסטודיו אינן הכרחיות. האמנות המרוקאית המסורתית, היא מסבירה, מבוססת על ערבסקות, דפוסים גיאומטריים מופשטים, שיכולות להיות מורכבות יותר ופחות. כמו ביהדות, גם באסלאם לא נהוג לצייר דיוקנאות וגם לא בעלי חיים; לכן התפתחה "במרוקו, אבל גם בתימן וגם באיראן, בכל המרחב",

תכנון מתמטי. ערבסקה במגזרת נייר מסורתית

"חלק מהסיפור של הערבסקות הוא הסימטריה שלהן. אנשי הקבלה המוסלמים מלבישים עליהן משמעויות שקשורות באילוהות בעולם הזה. למשל, אין נקודה ריקה: יש קו שמייצר את הדוגמה, אבל החללים שנוצרים בין הקווים הם גם דוגמה בעצמם"

כדי להבין את החיבור הייחודי שנוצר בין אמן מקומי ממרקש לישראלית שהגיעה ללמוד ממנו את האמנות המרוקאית המסורתית – ובהמשך גם פתחה סטודיו מקומי בירוחם בהשראתו – צריך לחזור שבע שנים לאחור. אחרי שש שנים שהתגוררו בירוחם החליטו היא ובעלה לארוז את עצמם עם בתם הקטנה בת השנה ולעבור לחיות במרוקו. "החלטנו שאנחנו עושים הפסקה וטיסים", היא מספרת. "הרצון לטוס למרוקו קשור לסיפור המשפחתי של יניב, שהמשפחה שלו הגיעה ממרקש, וכמובן גם ירוחם חיזקה את הרצון הזה. הסיפור המרוקאי דומיננטי פה מאוד. גם אני וגם יניב התעסקנו בזהות המזרחית שלנו, ומבחינתנו מרוקו הייתה המרחב להגיע אליו. מקום מוסלמי עם קהילה יהודית – זה משך אותנו בלי שידענו כל כך מה זה אומר".

הזהות, העדתיות והמתח בין פריפריה למרכז העסיקו את יצחקשרת כבר מגיל צעיר. היא נולדה וגדלה במעלות תרשיחא, אבל בגיל תיכון עברה עם משפחתה למודיעין. יצחקשרת היא בת לאב ממוצא איראני, שגדל בטהרן במשפחה מסורתית מרובת ילדים, שעלתה ארצה והגיעה למעברה בירושלים,

על חמורים מהרי האטלס. תראה איך למבנה של המכחול ולסוג השערה יש חשיבות. תראה את חוכמת הדורות.

"אנחנו עובדים עם שכבות צבע מאוד דקות, ובמשיכות מכחול כמה שיותר ארוכות ואיטיות. וגם זה מראה כמה חוכמה יש במסורת. בחשיבה הקוטבית שלנו אנחנו חושבים על מסורת ומודרנה, ואנחנו מאוד רוצים להתקדם קדימה. המסורת פרימיטיבית בעינינו. ואני אומרת: בואו נסתכל עליהן לא כשני קצוות אלא כספירלה. דברים ממשכיים לשאוב מלמטה, ודברים מלמטה עולים למעלה ונעשים רלוונטיים".

ליצחקשרת יש אינספור סיפורים על איברהים. "כשאחותי באה לבקר אותנו במרוקו היא באה איתי לבית המלאכה וראתה אריה שאהבה", היא נזכרת. "היא שאלה אותי כמה זה עולה. הוא אמר 'אה, זה בלי כסף, חמוזה עשה את זה'. חמוזה היה הבן הצעיר שלו". מבחינתו זה היה כמו ציור שהילד הביא מזהג.

"בדיוק, והוא היה כבר שלוש שנים בתוך הלימוד של הזואק! אבל מבחינת איברהים זה עוד לא היה אמנות ממש".

"חמולה פרסית מהממת ומרהימה, עם סכא וסכתא עוצמתיים". אמה, מנגד, גדלה במרכז תל-אביב, במשפחה ממעמד חברתי-כלכלי חזק. "תמיד היו פערים בין המשפחות", היא אומרת. "ראיתי איך העולמות האלה נפגשים ומתחברים. שני הסכים שלי, שהם באמת הפכים, נעשו החברים הכי טובים. סכא שלום, אדם כריזמטי וחכם, אדם של שיח מתובל בפתגמים פרסיים ובשירים ובסיפורים, עבר כל השנים במפעל, וסכא עמי הוא משפטן, עורך דין תל-אביבי. פגשתי את החיבור של העולמות האלה, אבל ככל שהתבגרתי משחו ברומנטיקה הזו נשבר קצת, והתחלתי להבין שברמה הפרטית התוך-משפחתית החיבור הזה קיים, אבל אם אני רגע עושה זום אאוט אז יש פה פערים גדולים והיררכיות ומורכבויות".

וזה גרם לך לחשוב איפה את בתוך זה?
"במשך הרבה שנים נחשכנו בחמולה הפרסית ל'משתכננים', ובמשפחה התל-אביבית נחשכנו ל'פריפריאליס'. ה'גם וגם' הזה יכול לשים אותך בקונפליקט של 'או או'. אתה לא לגמרי פה ולא לגמרי שם. וככל שגדלתי והתפתחתי הבנתי שזה סיפור חיי וגם הסיפור של החברה הישראלית. במקום לכאוב או להתעמת עם זה, אפשר לחגוג את זה.

"אני גם פה וגם פה, אני החיבור של העולמות. זה משהו שהרבה אנשים בחברה הישראלית יכולים להתחבר אליו. מה זה להיות ישראלי? זה להתחיל מאפס ולייצר משהו חדש, או שההפך – גם וגם?"

גם כשיצחקשרת למדה עיצוב פנתה תמיד לעיסוק זהותי בהקשרים התרבותיים של חייה, של חיינו. לאחר לימודי העיצוב למדה מדעי הרוח באוניברסיטת בן-גוריון, וגרה בכפר הסטודנטים של איילים בירוחם. "היו לי שני עולמות. מצד אחד נמשכתי לעיצוב, כי אני אוהבת מאוד את 'יצירת השפה והאסתטיקה, את היכולת להעביר רעיונות ומסרים, לייצר חוויית עולם דרך עיצוב. מצד שני, במשך השנים פעלתי במרחב החברתי. אני מנחת קבוצות מנהיגות מקומית ששמות רגש על פיתוח מנהיגות שקשורה לזהות של קהילה ושל עיר, מתוך תפיסה שדברים צריכים לקרות מבפנים. הרבה שנים קיימתי הפרדה מוחלטת בין שני הכובעים האלה. מרוקו קצת ערבבה לי את הקלפים: היא גרמה לי להבין כמה קשר יש בין שני העולמות האלה. ועכשיו התשוקה שלי היא לייצר שינוי במרחב החברתי דרך עולם של עיצוב ואמנות ותרבות".

נחזור רגע להחלטה לצאת למרוקו. איך

צילום: מירי משה

המקומית.

"התרגשנו לראות את המקום, התפעלנו מהנגיעה בהיסטוריה. מצד שני, הרגשתי גם איזו צביטה הזו? על מה את כואבת? הקהילה שם הרי הגשימה חלום ציוני – היא עלתה לישראל. ואז הבנתי שהכאב הוא כי הקהילה עלתה, אבל הרבה מהעושר התרבותי שלה לא עלה יחד איתה. כשפגשתי את זה במרוקו, המקור לצער נעשה ברור. חשבתי גם על סכא וסכתא שלי שעזבו את טהורן יש שם אוצר של ארכיטקטורה ואמנות. מה סכא וסכתא שלי השאירו מאחור שאני לא מכירה? אנשים הגיעו לירוחם כשבאמת לא היה פה כלום. רק דיונות. הם נכנסו לצריפי עץ, ועל הפער הזה הרגשתי כאב גדול".

החוכמה שבמסורת. מרקש ואריח מעוטר

למה הם לא הביאו את כל זה? אולי הם הרגישו שזה לא שייך לפה.

"הרבה שנים התעסקתי בשאלה הזאת. בשנים האחרונות אני פחות מתעסקת בלמה, ויותר באיך לשנות. ובכל זאת, כשהחברה הישראלית נולדה היה רצון לייצר פה כור היתוך ישראלי, להתנתק מהגלותיות של מזרח וגם של מערב, לא רק מזרח. גם היה אסור לדבר יידיש. רצו לייצר ישראלי חדש, וזה הוביל להשטחה שלא עוברת, שמתפוצצת לנו בפרצוף היום. אז באמת הרבה מהדברים נשארו מאחור, בין השאר מסיבות של בושה וחוסר לגיטימציה.

"אימצנו את האמנות המערבית, והשארנו בצד את כל השאר. כשלומרים על 'תולדות האמנות', ברור מהיכן מגיעה האמנות הזו. מי שהובילו פה את הדברים היו אנשי העליות שהגיעו מהמערב, והיה ברור מה נכנס ומה לא נכנס.

"זה כואב, כי זה לא מוכיח את עצמו. זה גם מתקשר לתקופה שאנחנו נמצאים בה עכשיו. כשרוצים לייצר חיבור, אי אפשר להגיד 'בואו נשטיח הכול וכולם יהיו אותו הדבר'. חיבור יקרה דווקא אם נחגוג את השוני, אם ניתן לכל אחד את ההודמנות להביא את עצמו בשיא היופי והעוצמה שלו. אני חושבת שיש לנו, הדור השלישי, הודמנות לעשות את זה. אנחנו עדיין יכולים לגעת במקורות דרך הסכים והסבתות שלנו. הילדים שלנו כבר יהיו הרבה יותר רחוקים. אנחנו על קו התפר, ובא לי להגיד: עצרו הכול, תנו לי כמה שיותר. זאת המשימה של החברה שלנו עכשיו.

"צריך לומר גם שאמנות היא תרבות חומרית שקשה להעביר ממקום למקום. לבישול, לשפה, ללבוש, לשירים ולמוזיקה

כי הצעירים כבר לא נשארים במרוקו. לרוב בשלב של האוניברסיטאות הם כבר עוברים לצרפת, לארה"ב או לישראל.

"אחד מהחלומות שלי בטויל היה ללמוד אמנות מרוקאית. לא תכננתי לחזור ולפתוח פה מקום, זה רק היה חלום קטן שלי, שאם כבר נוסעים למרוקו אני רוצה להכיר אותה דרך האמנות שלה".

במהלך השהות שלהם במרוקו הם לא נשארו רק במרקש – "הסתובבנו הרבה במדינה, חרשנו אותה לאורכה ולרוחבה, ונתקלו שוב ושוב בתרבות היהודית המפוארת שהייתה שם בעבר. נכנסנו להרבה בתי כנסת", מספרת יצחקשרת. "בטיול שלנו בסהרה נכנסנו לקנות פרנה באיזה כפר, והמקומיים שמעו שדיברנו עברית. הם אמרו לנו 'בואו, בואו', והתקשרו לבחור צעיר שהגיע עם מפתח ואמר שלא פתחו את המקום הזה שנים. נכנסנו וראינו בית כנסת, עם ספרים שעדיין פתוחים שם, והכול מעוטר מסביב ומשולב באמנות

בסטודיו זואק: תלמידים, תיירים, צוותי חינוך, אנשי הייטק – כולם מגיעים כדי ליצור את האריה הייחודי שלהם. בימי שישי הסטודיו פתוח לסדנאות לקהל הרחב, וקבוצות מאורגנות מגיעות במהלך השבוע. "יש פה נהגי אוטובוס של תגלית שכבר יש להם קיר אריחים בבית, כי הם חוזרים שוב ושוב עם קבוצות", היא צוחקת. "הם מסתכלים בטלפון כדי לראות מה הם עשו בפעם הקודמת".

אמנות יכולה להיתפס כמשהו מאוד חופשי, "תביע את עצמך", אבל אצלך יש מערכת חוקים ומסגרת ופרטים ולמרות זאת התוצר של כל אחד שונה משל החבר שלו. את רואה את האמנות כשיקוף של היים במערכת החוקים שבתוכה יוצרים.

"נכון. אם אומרים לך 'קח דף לבן, ובוא תהיה אתה, תביע את עצמך'. יש בזה הרבה אחריות".

רוב האנשים לא ידעו מה לעשות עם הדף הלבן. הם לא יבינו מה הם בסוף.

"נכון. זה מייצר מחסור. יניב שואל אותי: לא נמאס לך לראות אריחים? כי ראיתי עשרות אלפי אריחים בשנים האחרונות. אז לא. זאת יכולה להישמע קלישאה, אבל באמת אין פה אריח אחד שדומה לשני. גם אם אותם אנשים יעשו את אותה דוגמה באותם צבעים – יצאו פה תוצרים אחרים לגמרי. בסוף לכל אחד יש יכולת להביא את עצמו לתוך הסדנה. וברוך כלל בסוף הסדנה יש פה אנרגיות שיא. כשחושפים את הדוגמאות רואים שלכולם יצאו אריחים יפים מאוד, אין יפה יותר או פחות. וזה חלק מהסיפור. יש גבולות שעוזרים לך, וכשאתה מביא את עצמך ואת הצבע שלך לתוכם, זה יוצא יפה".

לפעמים, היא אומרת, אנשים בוחרים פלטות צבעים שהיא לא מבינה בכלל מה הקשר ביניהם, ולא יכולה לדמיין איך הם ישתלבו. "יניב באחד האריחים שלו בחר ארבעה צבעים ואמר לי שהוא מתלבט על הצבע החמישי. אמרתי לו, 'אני לא יכולה לעזור לך, כי אני לא מבינה את הקשר בין הארבעה הראשונים שבחרת'. אבל בסוף יצא לו אריח מדהים. יש שילובים לא צפויים, וכשאתה מחובר לעצמך זה פשוט יפה. יש עניין של טעם אסתטי, אבל איכשהו לכולם זה יוצא יפה".

מה הלאה? מה החלום או היעד הבא?
"כשחזרנו ממרוקו אמרנו לעצמנו שפעם בשבע שנים אנחנו עושים 'שנת שמיטה' כזאת, עוזבים הכול ויוצאים לדרכים. זה אמור לקרות השנה", היא עוצרת לרגע. "זה לא יקרה השנה, אבל כבר מתחילה לדגדג לנו המחשבה על המסע הבא. הפעם נצא עם שלוש בנות, או שיהיה לנו בהצלחה." ■

"הכיוון מהפריפריה למרכז הוא ברור יותר מהכיוון ההפוך. אבל הדרך חייבת להיות דו-כיוונית. זה גרם לי לחשוב איך לשנות את כללי המשחק ולדבר על הנכסים של המקום"

קירות ביום המעשים הטובים, אלא כדי ללמוד מירוחם. ובהקשר הזה חשוב לי לומר: אני רק צינור למה שקיים פה. לא הבאתי את הבשורה לירוחם. הרברים קיימים פה בדייאןאיי של העיר, ולי יש הזדמנות להיות חלק מהבאת הדבר הזה לחזית. מבחינה יומית אולי היה לי הרבה יותר קל למלא את ה"ז" אם הייתי נודדת עם הסדנה ברחבי הארץ, אבל החלטתי שאני לא מתפתה לזה. אני רוצה לשים פה את המרכז, ליצור פה את העוגן".

מאז עברו קבוצות רבות ושונות

קל יותר לנרוד. אלה דברים שמתקיימים בתוך הבית והידע קיים בתוך כל בית. אמנות היא תחום שקשה לו יותר לעבור מרחב. גם מבחינת 'פירמידת הצרכים' אמנות לא נמצאת במקום גבוה, כי מי פנוי להתחיל להביא ולייצר אמנות? מבחינת ידע, האנשים שהגיעו לפה לא בהכרח החזיקו בידע האמנותי הזה. חוץ מזה, האמנות במרוקו מאוד קשורה לחומרי הגלם המקומיים, ולא כל מה שהיה שם יש פה".

כשחזרו לישראל כעבור שנה, היה ברור ליצחקשרת שהיא צריכה לעשות משהו עם החוויה שעברה ועם האמנות שלמדה. "אמרתי לעצמי שאין סיכוי שהאמנות הזאת שהתחילה כחלום קטן שלי תישאר רק שלי", היא מספרת. "הרגשתי שיש לי הזדמנות להחזיר לפה משהו ששייך לפה, למרחב התרבותי של ירוחם, ולחברה שלנו הישראלית. הרגשתי שאני צינור".

בשלב הראשון היא התחילה לעצב רהיטים בטכניקה המסורתית שלמדה, אבל מהר מאוד הבינה שזה לא מתאים לה. "אם אני רוצה לבטא את הכוח של האמנות ולייצר השפעה במעגלים רחבים יותר, אני לא יכולה לעצב רהיטים עבודת יד, שרק נשים עשירות יכולות להרשות לעצמן לקנות. גם הבנתי שאני לא רוצה לפתוח מוזיאון. מוזיאון מומין רק אוכלוסיות מסוימות, ומשאיר את הדברים סטטיים. אני רוצה לפתוח מעגלים ולייצר תנועה ושפה, ולכן אני צריכה קודם כולל לאפשר לאנשים לחוות חוויה – את אותה החוויה של איבריהם בסטודיו. אני רוצה לאפשר חוויה, רגש, מפגש, ביטול חומות וביטוי אישי. חשבת שאני צריכה לקחת את הטכניקה המסורתית, שהיא מאוד מסוכנת, ולהנגיש אותה לקהל הרחב, כך שמי שמגיע יצא בתחושת הצלחה וסיפוק, ויקבל הזדמנות להוציא את הצבע שלו החוצה ולהיות גאה בתוצר".

במהלך כמעט שנה, בעודה בהריון עם בתה השנייה, שקרה יצחקשרת על הפיצוח. "לקחתי את הטכניקה וניסיתי להשתמש בה בכל מיני שיטות. חשבת: אולי בשילוב חותמות או שבלונות כאלה או אחרות. בכל פעם שהייתי בטוחה שעליתי על משהו, למחרת הייתי מתבאסת".

כי בכל טכניקה היה חיסרון?
"כן. הייתי מביאה דברים ליניב להתנסות – יש לו יד עדינה, והוא רצה ממש להצליח, אבל זה לא עבר. במהלך השנה שמעתי כל הזמן מהסביבה: 'מה את מנסה לעשות? עזבי, שחררי', אבל לי היה חוון של מרכז סדנאי בירוחם שמאפשר לאנשים להגיע ולחוות. בסופו של דבר, ערב הלידה של עומר, הגעתי לפיצוח של הטכניקה, וחודשיים אחרי שעומר נולדה עשיתי סדנת ניסוי לקבוצה בירוחם. "לא תכננתי לחזור מהר לעבודה, אבל